

Egy börtön újjászületése¹

A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet martonvásári objektumának története

Bevezetés

2015. március 23-án átadták a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet felújított martonvásári objektumát. A korábban strukturális átalakítás, valamint gazdaságossági szempontok miatt bezárt objektum újbóli használatbavételére a büntetés-végrehajtási szervezet férőhely-bővítési programja keretében készült javaslat. A 126 fő elhelyezésére szolgáló objektum a felújítása után nyugat-európai színvonalú elhelyezési körülményeket teremt az ott elhelyezett fogvatartottak számára.

Jómagam 1994 óta dolgozom az intézetnél, abban az időben került a Martonvásári Bv. Intézet is az akkori Baracscai Országos Bv. Intézethez². Martonvásári lakosként régóta foglalkoztatott az objektum története, a mostani felújítás adta az apropót, hogy részletesebb kutatást végezzek a témában.³

A martonvásári objektum eddigi története sok érdekes kontrasztot tartalmaz, hiszen alapvetően mindig egy nyitottabb, többször „félszabad” intézetként tartották számon, mégis itt történt a magyar büntetés-végrehajtás egyik legsúlyosabb – szerencsére máig is egyedülálló – rendkívüli eseménye, melynek során egy fogvatartottat megszöktettek. További érdekesség egy már lassan elfelejtett büntetés,

1 A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet felújított martonvásári objektuma átadásának alkalmából készült kiadvány alapjául szolgáló tanulmány rövidített változata.

2 2007-ben a Baracscai Országos Bv. Intézet, illetve a Fejér Megyei Bv. Intézet összevonásával jött létre a mai Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet, melynek három objektuma a baracscai, a székesfehérvári, illetve a martonvásári.

3 Az átadásra készült kiadványban Martonvásár város rövid története is olvasható.

a szigorított javító-nevelő munka végrehajtása is, amely alapvetően szintén Martonvásáron történt.

I. Önálló bv. intézet Martonvásáron

Az objektum történetéről igen nehéz volt forrásokat találni. Próbáltam felkutatni olyan régi kollégákat, akik még dolgoztak a martonvásári intézetben vagy Baracsán, és emlékeztek az intézet kialakulására. Azok, akiket meg tudtam kérdezni, csak abban voltak egyező véleményen, hogy az intézet a szigorított javító-nevelő munka végrehajtására jött létre. Többek szerint a földterület a Magyar Honvédség tulajdonában volt, onnan bérelte vagy vásárolta meg a büntetés-végrehajtás. Egyesek szerint a katonák az M7-es autópálya építkezésén dolgoztak, mások szerint ellátó század volt itt, de olyan vélemények is voltak, hogy vasútépítésen dolgoztak a katonák. Arra még magam is emlékszem, hogy az objektum területén az 1980-as évek elején honvédség működött, mivel általános iskolás éveim alatt egy- két esetben látogatást tettünk a katonáknál a fegyveres erők napja alkalmából.

Az intézet kialakulásának hiteles történetét végül a BVOP Szakkönyvtárában sikerült megtalálnom, egy 1992-ben készült dolgozatban⁴, amelyet Kiss Gábor bv. hadnagy, akkor III. éves főiskolai hallgató írt, aki dolgozott az objektumban, majd a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán is, illetve később – egy cikluson keresztül – Martonvásár polgármestere volt. Ezen dolgozatban foglaltak szerint a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásához szükséges feltételek kimunkálását a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága 1984-ben kezdte meg. Az eredeti elképzelés az volt, hogy egy befogadó-elosztó intézetet terveztek kialakítani a baracscai fogház területén lévő robozi körleten. 1984-ben megkezdték az építkezést, egy használaton kívüli munkatermet ki is alakítottak szálláskörletnek. Ez alkalmas volt 40 fő férfi és ugyanennyi nő elhelyezésére. Ennek elkészülte után azonban kiderült, hogy a szigorított javító-nevelő munkára ítéltet munkásszállási körülmények között a fogház területén lévő befogadóban elhelyezni nem lehet, mivel a kimenőre és eltávozásra induló elítéltek zavarták a fogház működését. Ekkor vetődött fel egy másik elképzelés, amelynek megvalósítása szerencsésen találkozott azzal a körülménnyel, hogy a célra feltehetően alkalmas terület akkori használója az elköltözést tervezte onnan. Martonvásáron, a Magyar Államvasutak tulajdonában, de a Magyar Honvédség használatában lévő területről az építő zászlóalj szándékozott elköltözni. A katonai alakulat, amely akkor a MÁV Magasépítési Főnökségének megbízásából végzett vasútépítést, a munkálatokat befejezte a Budapest-Székesfehérvár összekötő vasútvonalon, és a Budapest-Sárbogárd szárnyvonal építésére a százhalombattai telephelyre vonult át. Martonvásáron a laktanyaként használt barakképületek bizonyos módosításokkal alkalmasnak bizonyultak az elítéltek elhelyezésére, ezért a büntetés-vég-

4 Kiss Gábor: Javaslat a nyitott intézet létrehozására. Szakdolgozat. Budapest, Rendőrtisztví Főiskola, 1992.

rehabilitáció megvásárolta a MÁV-tól a területet a rajta lévő épületekkel együtt. Így jött létre Martonvásáron a büntetés-végrehajtási intézet.⁵

Martonvásár területén a lakott területtől elkülönülten található az objektum, az M7-es autópályától kb. 200 méterre. Budapest közelsége és a már kiépült M0-s körgyűrű olyan összeköttetést jelentett, amely lehetővé tette az intézet megközelítését Budapestet kikerülve is. A közmű- és energiaellátás az alábbiak szerint alakult: az elektromos energia biztosítására 1987-ben építettek ki egy 400 kW-os transzformátort, és kiépítették a hozzá tartozó 0,4 MW-os elosztó- és kábelhálózatot. Az aggregátor, a köz- és térvilágítás megfelelő volt. 1990-ben elkészült a gázkazánház, amely még a csúcsidőszakban is csak kb. 50%-os teljesítménnyel működött. Az ivóvíz biztosítása a községi vízhálózatra történő csatlakozással megoldott volt, ugyanakkor elkészült egy kút, amely a községi vízhálózat számára is dolgozott. A szennyvíztisztítás viszont nem volt kellően megoldva. A községnek nem volt tisztítórendszere, amelyre csatlakozni lehetett volna, így önálló szennyvíztárolót építettek ki.⁶

1985-ben elkészült az a korszerű szállásépület, 20 db lakóhelyiséggel és szintenkénti vizesblokkal, amely összesen 150 fő elhelyezésére adott lehetőséget. A konyhai blokkot 1988-ban újították fel, az intézet konyhája 500 adag elkészítésére volt alkalmas. Az irodák, illetve a személyzet étkezdéje a területen lévő faházakban voltak. A többi épület Hunor típusú panelekből állt, amelyeknek tervezett élettartama 10 év volt, azonban már ekkor is több mint 20 évesek voltak az épületek. A szálláskörlet mellett volt még a befogadó, az étkező, a női körlet, illetve az egészségügyi blokk. Létezett még az őri blokk, illetve a konténer őrszoba. Ezen kívül raktárépületek voltak az objektum felső részében. Az intézet területe 35 555 m²-t tett ki, vele szemben, az út másik oldalán 41 948 m² mezőgazdasági terület, valamint a településen belül építési telkek voltak az intézet tulajdonában.

Egy új bv. intézet létrehozásakor mindig sarkalatos kérdés, hogy a helyi lakosság hogyan fogadja annak megalapítását. Láthatjuk ezt napjainkban is, mikor a büntetés- végrehajtási szervezet területet keres a férőhely-bővítési program keretében új intézet létrehozására. A lakosság egy része fenntartásokkal kezeli egy új börtön településükre költözését, mert tartanak a bűnözés növekedésétől, másik része viszont támogatja azt, hiszen sok új munkahely létrehozásával hozzájárulhat a település fejlődéséhez is. Martonvásáron az építés és szervezés időszakában a lakosság közömbösen fogadta az intézet létesítését, mivel még a jog iránt érdeklődők előtt sem volt teljesen világos, hogy hol, milyen körülmények között fogják elhelyezni az új büntetési nemből az elítélteket. A lakosság nagy része pedig nem jutott információkhoz. Amint egyre több informális csatornán érkező hír, információ terjedt el, úgy nőtt a lakosság nemtetszése az intézmény létrehozásá-

5 Kiss Gábor: i. m. 20. o.

6 A szennyvíz elvezetése az objektum újjáépítése idején is gondot okozott, mivel a város szennyvízhálózatára – annak korlátozott kapacitása miatt – nem lehetett rácsatlakozni, így jelenleg is egy szennyvíztárolóban történik annak kezelése, és innen kerül elszállításra. Végső megoldást a település hálózatának bővítése és az arra való csatlakozás jelenthet, melyre a város vezetése folyamatosan törekszik.

val kapcsolatban. Az intézet kialakításán dolgozó elítéltek szabadabb mozgása, a környezettel való kapcsolata teljesen új és meglepő volt a településen élőknek. Az intézet közelében lévő zártkerti területen, a présházakkal szegélyezett és diófák-tól árnyas út két oldalán szőlő- és gyümölcsstermesztés is folyik. Ha ott bármilyen a megszokottól eltérő esemény történt, annak okát az újonnan létrejött bv. intézetben vélték megtalálni a gazdák.

A kialakuló intézet és a település együttműködését az alapozta meg, hogy az új bv. intézet a meglévő erőforrásai ellenére sem tudta önállóan megoldani működésének feltételeit. Egy új intézet létrehozása során elkerülhetetlen olyan infrastrukturális feladatok megoldása, mint az ivóvízellátás, a szennyvízelvezetés, a szemét elszállítása és az energiaellátás. Az infrastruktúra kialakítása pedig óhatatlanul több kapcsolódási pontot jelent a településsel való együttműködéshez. Az intézet vezetése felismerte az együttműködés kölcsönös előnyeit, a település pedig egyrészt új munkalehetőségekhez jutott, másrészt olyan munkaerőhöz, amelynek foglalkoztatása a korábbi jogi keretek között (például szabadidőben végzett önként vállalt tevékenység formájában) elősegítette a kommunális feladatok elvégzését.⁷

Egy sajátos jogintézmény: a szigorított javító-nevelő munka

1984-ig a hatóságok évente 15–20 ezer személlyel szemben intézkedtek közveszélyes munkakerülés és az ehhez gyakorta kapcsolódó csavargás, üzletszerű kéjelgés, valamint tartási kötelezettség elmulasztása miatt. A közveszélyes munkakerülők aránya azonban lényegesen magasabb volt, mint amit a statisztikai adatok közöltek, s köztük nagyobb arányt képviseltek a fiatalok és a fiatal felnőttek. Mivel a közveszélyes munkakerülés közvetlenül is irritáló megnyilvánulásai mellett a bűnözés veszélyét hordozta magában, ami nyugtalanította a közvéleményt, ezért egyre szélesebb körben sürgették a munkakerülőkkel szembeni erőteljesebb fellépést, azt azonban a hatályos büntető törvénykönyv és az ezen alapuló jogalkalmazói gyakorlat nem tette lehetővé. A szabályozás hiányossága elsősorban abban rejtett, hogy a több éve nem dolgozó munkakerülőt is első esetben csupán szabálysértés miatt lehetett megbüntetni. Bűncselekmény megállapítására csak akkor kerülhetett sor, ha az elkövetőt ezt megelőzően már felelősségre vonták közveszélyes munkakerülés miatt. Bűncselekmény esetén az elkövető maximum egy évig terjedő szabadságvesztéssel, javító- nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel volt büntethető.

Tekintettel arra, hogy a munkakerülőknek általában nem volt rendszeres keresetük, velük szemben többnyire elzárást, a bíróságok 3–6 hónapnyi szabadságvesztést szabtak ki. Ezek a büntetések nem voltak alkalmasak arra, hogy állandó munkára neveljenek. A bíróságok csak ritkán alkalmazták a javító-nevelő munka büntetést, mivel a munkakerülők többsége nem állt munkaviszonyban, a

⁷ Mészáros Lajos – Kuchta Attila – Szeidl Tamás: A Baracscai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és az Annamajori Kft. története. Baracska, 2003.

bíróságok viszont nem voltak képesek számukra munkahelyet biztosítani. Gyakorlatilag tehát nem volt olyan hatásos büntetőjogi eszköz, amely alkalmas lett volna a munkakerülőkkel szembeni eljárásra, mely segítette volna a helytelenített életmód felszámolását, ezzel a bűnözés elleni eredményesebb fellépést. Olyan intézkedésekre volt tehát szükség, amelyek a munkakerülőket hasznos, rendszeres munkavégzésre szorítják. Ehhez „a széleskörű társadalmi támogatás mellett” indokoltá vált a büntetőjogi szabályozás továbbfejlesztése. A fentieknek megfelelően került sor 1985. január elseji hatállyal a büntető törvénykönyv vonatkozó szabályainak módosítására.⁸

Az Elnöki Tanács 1984. évi 19. számú törvényerejű rendelete vezette be a hazai jogrendbe a szigorított javító-nevelő munkát. Az általános indoklás szerint hazánkban akkoriban a lakosság döntő többsége a szocialista normák szerint élt és dolgozott. A több mint hatmillió munkaképes állampolgárból ötmillió volt az aktív kereső, de a keresőfoglalkozással nem rendelkezők többsége is hasznos tevékenységet végzett: tanuló, háztartásbeli volt, illetve alkalmi munkából élt. Jelentős volt és egyre emelkedett azonban azoknak a száma, akik kivonták magukat a rendszeres munka alól. Közös ismervük volt a munkátlan életvitel, a társadalmi normákkal való szembehelyezkedés. Életmódjuk szükségszerűen a társadalomra veszélyes magatartáshoz, gyakran bűncselekmények elkövetésére vezetett. A közveszélyes munkakerülők számának emelkedése a bűnözés növekedésének veszélyét hordozta magában. Az akkori jogszabályok azonban nem tették lehetővé a munkakerülőkkel szembeni erőteljesebb fellépést – mint említettük –, ezért indokolt volt a büntetőjogi szabályozás továbbfejlesztése. A büntető törvénykönyvet módosító törvényerejű rendelet ennek érdekében a következő legfontosabb rendelkezéseket tartalmazta:

1. A munkakerülők rendszeres munkára szoktatása szükségessé teszi a helyhez kötésüket és az életvitelük szorosabb felügyeletét. Ezért indokolt új büntetési nem, a szigorított javító-nevelő munka bevezetése. Ez a büntetés az elítélt személyi szabadságának korlátozásával együtt járó munkára kötelezést jelent; a végrehajtást kikényszerítő jogi eszköz a szabadságvesztésre átváltoztatás lehetősége. (...)

2. A próbára bocsátás – pártfogó felügyelet elrendelése mellett – közveszélyes munkakerülés esetén is célszerű intézkedés lehet. (...) A próbára bocsátás csak a többszörös visszaesőknél kizárt. (...)

3. A rendelet kiterjeszti a közveszélyes munkakerülés törvényi tényállását: a tartósan elkövetett munkakerülés akkor is bűncselekményt valósít meg, ha az elkövető még nem volt munkakerülésért büntetve. (...)

A részletes indoklás jól rávilágít a törvényerejű rendelet sajátosságaira: „A szigorított javító-nevelő munka nem vonja el az elítélt személyi szabadságát, de azt lényegesen korlátozta. A büntetőjog tudománya az ilyen jellegű büntetést »félszabad« intézménynek nevezi. (...) Az elítélt alapvető kötelessége, hogy a kijelölt munkahelyen dolgozzék, a kijelölt helységben tartózkodjék, a kijelölt szálláson

⁸ Módos Tamás: Tanulmány a büntetés-végrehajtás középtávú tudományos terve VI/2. témájához: a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásának szervezeti rendszere. Kézirat. Budapest, IM BVOP, 1988. 7. o.

lajkék, és annak rendjét megtartsa. A kijelölt munkahely nem jelenti azt, hogy (...) a végrehajtás helyét a bíróság határozza meg az ítéletben. A szigorított javító-nevelő munkát ugyanis annál a munkáltatónál hajtják végre, amellyel a büntetés-végrehajtási szervek megállapodtak, az elítéltet tehát nem a bíróság, hanem a büntetés-végrehajtás irányítja a konkrét munkahelyre. A kijelölt helység az a város vagy község, amelyben a szigorított javító-nevelő munkát végrehajtják. Az elítélt tehát a büntetés végrehajtásának tartamára elveszti tartózkodási helye szabad megválasztásának a jogát; az e helységből való eltávozás lehetőségét büntetés-végrehajtási jogszabályban kell rendezni. A kijelölt szállás az az intézmény, amelyen az elítélt a szigorított javító-nevelő munka végrehajtása alatt lakni köteles. A büntetés jellegéből következik, hogy ennek a szállásnak sajátos rendje van, bár kevésbé kötött, mint a szabadságvesztést végrehajtó büntetés- végrehajtási intézetek rendje.”

A jogszabály alapján a szigorított javító-nevelő munkát – félszabad jellegű intézmény lévén – a bv. testület felügyelete alatt álló intézetben és az erre a célra kijelölt munkahelyen kellett végrehajtani. Ez a helyzet a szervezet szempontjából is több újdonságot és ellentmondást vetett fel. A büntetés-végrehajtás a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásával új, eredeti feladataitól jelentős mértékben eltérő, jellegében más feladatot kapott, melynek végrehajtásáért felelőssé vált. Ugyanakkor a végrehajtás megoszlott a büntetés-végrehajtás és a polgári jogi szerződés alapján a munkáltatást végző vállalatok között.⁹

A hagyományos bv. intézetekhez képest egy sajátos belső rend alakult ki a jogintézmény keretei között. Az alkalmazható megoldásokat a törvényalkotó megszabta, amikor a szigorított javító-nevelő munka büntetést nem szabadságelvonásként, hanem szabadságkorlátozásként definiálta. A szabadságkorlátozás három területen érvényesült: az elítélt köteles volt a kijelölt munkahelyen dolgozni, a kijelölt helységben tartózkodni, végül pedig kénytelen volt a kijelölt szálláshelyen lakni és annak rendjét betartani. A jogintézmény alapvető jellemzője a munkakényszer volt, melyhez lényegében járulékos korlátozásként kapcsolódott a tartózkodási hely kijelölése. Az elítéltek elhelyezésére szolgáló szállás belső rendje a kötöttségeket illetően a polgári munkásszállások rendjéhez volt hasonlítható, tehát széleskörű szabad mozgási lehetőséget biztosított.¹⁰

Szigorítások csupán a kötelezettségeiket vétkesen megsértő elítéltekkel szemben kerültek alkalmazásra, végső soron a „szabadságkorlátozás” szabadságelvonássá volt átváltoztatható újabb bírói döntés révén. A külső munkahelyeken minden esetben a munkáltató biztosította a felügyeletet, mely tartalmilag az adott munkahelyre vonatkozó általánosan megkövetelt rend fenntartását, a munkavégzés műszaki irányítását jelentette. Az intézetben belüli munkáltatás, illetve a szálláskörlet tekintetében természetesen a bv. személyzete látta el a felügyeletet, mely egyrészt egyes elemeiben hasonló volt a hagyományos bv. intézetek gyakorlatá-

9 Módos Tamás: Tanulmány a büntetés-végrehajtás középtávú tudományos terve VI/2. témájához: a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásának szervezeti rendszere. Kézirat. Budapest, IM BVOP, 1988. 9. o.

10 Rissai Nándor: A szigorított javító-nevelő munka jogintézményének elhalása. Börtönügyi Szemle, 1991/4. sz. 13. o.

hoz, másrészt viszont jellemzője volt a nagyobb mozgási szabadság biztosítása, az alá-fölrendeltségi viszonyok oldottabbá válása. A katonás jellegű magatartási szabályokat a szabad életben elfogadott normák váltották fel. Az elítéltek mozgása a szálláskörlet és a munkahelyek között felügyelet nélkül, önállóan történt. A lakószobák ajtajai állandóan nyitva voltak, napközben a szállásépülethez tartozó területen is biztosított volt a szabad mozgás. A félszabad jellegből következően szükségtelenek voltak a hagyományos őrzésbiztonsági megoldások. Az objektum területe ugyan körbe volt kerítve, de nem objektumvédelmi, illetve izolációs céllal, hanem elsősorban a vagyonvédelem, illetve a személyforgalom szabályozása szempontjából volt erre szükség.

Az 1984. évi 19. törvényerejű rendelet után érdemi változásra az 1987. évi III. törvénnyel került sor, amely kiszélesítette az alkalmazási kört olyan cselekményekre is, amelyeknél az elkövető munkakerülő életmódja volt a motívum (például tartás elmulasztása, üzletszerű kéjelgés és annak elősegítése, lopás, csalás, üzérkedés, tiltott szerencsejáték szervezése, orgazdaság, kitarottság, kerítés).

Mivel a szigorított javító-nevelő munka félszabad büntetés-végrehajtás helyett inkább fogház fokozatú szabadságvesztésnek felelt meg, és a végrehajtásban is komoly problémák merültek fel, ezért a jogintézményt 1993-ban kiiktatták a büntetőjogból, s a törvény a javító- nevelő munka mellett bevezette a közérdekű munka fogalmát is.

II. A martonvásári objektum a szigorított javító-nevelő munka megszűnése után

1994. január elsején az addig önállóan működő Martonvásári Bv. Intézet Baracskához került, mivel a Btk. módosításával megszűnt az intézet profilját jelentő szigorított javító-nevelő munka büntetés. Martonvásár a továbbiakban a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet alegységeként működött.

A bv. országos parancsnokának engedélyével fogház és börtön fokozatú elítéltek fogvatartása történt itt nyitott rezsimben. Az objektumban elhelyezett és foglalkoztatott elítéltek azok közül kerültek ki, akiket előéletük, bűncselekményük súlya, a büntetésük alatt tanúsított magatartásuk alapján az enyhébb rezsim körülményei között is biztonságosan el lehetett helyezni. Az objektum földrajzi elhelyezkedéséből, környezetéből, közlekedési viszonyaiból, a múltjából megmaradt kapcsolatok folytán széleskörű lehetőség mutatkozott az elítéltek külső munkahelyen történő foglalkoztatására. Az objektumban 180 fő elhelyezésére volt lehetőség, a fogvatartottak valamennyien dolgoztak.

Az alegység nyitott jellegéből adódóan szükségtelenek voltak a hagyományos őrzésbiztonsági megoldások. Kimondott külső őrhellyel, őrtoronnyal az objektum nem rendelkezett, a kapunál szolgálatot teljesítő felügyelet őrtasításában szerepelt a területre történő be- és kiléptetés végrehajtása, valamint a külső őrzéssel kapcsolatos feladat is: a felügyelet feladata volt, hogy a rábizott kerítésszakaszon megakadályozza, hogy az elítélt elhagyja az intézetet, ezenkívül esetenkénti járőrözési feladata is volt.

Az elítéltek elhelyezésénél az alapvető differenciálási szempontokat vették figyelembe, az elhelyezés sajátossága az volt, hogy az objektumban nem zárkák, hanem hálótermek voltak. A helyiségek felszereltsége igen jó színvonalú volt, tv-vel, rádióval, műholdas csatornákkal rendelkeztek. Az elítéltek mozgása szabadabb, egymással való érintkezésük kötetlenebb volt, mint a fogház fokozatú fogvatartottak esetében. A szolgálatot felügyelők látták el, akiknek a munkáját nagymértékben segítették az ügyeletes elítéltek. Járőrözésre, az elítéltek kísérésére, egészségügyi szállításra, a munkaterületek ellenőrzésére nyugdíjas testületi tagokat vontak be. Női felügyelő látta el napközben az őrseg-ügyeletési feladatokat, és ő végezte a be- és kiléptetést is.¹¹

Egy súlyos rendkívüli esemény az objektumban

1997. február 25-én súlyos rendkívüli esemény történt a martonvásári objektumban: éjszaka, fél egy körül három ismeretlen személy az alegység II. számú kapuján erőszakosan behatolva, valószínűsíthetően kézi maroklöfegyverrel megtámadta a körletépületben szolgálatot teljesítő felügyelőket. Ellenállásukat megtörve, őket megbilincselve arra kényszerítették őket, hogy a fogda kulcsait átadva mutassák meg a 7. számú zárka helyét, majd az ott elkülönített K. V. börtön fokozatú fogvatartottat kiszabadították és megszöktették. Ezen rendkívüli esemény azóta is egyedülálló a büntetés-végrehajtás magyarországi történetében.

Az alegységet ebben az időszakban egysoros, 3 méter magas, expandált lemez kerítés fogta körül, a tetején kifelé, illetve befelé hajló 70 cm magas szögesdróttal – külső őrhely és technikai védelem nélkül. A területen szolgálati kutyát nem alkalmaztak. Az alegység 180 fő fogház és börtön végrehajtási fokozatú, enyhébb végrehajtási szabályok hatálya alatt álló elítélt elhelyezésére volt alkalmas. Az itt elhelyezett fogvatartottak létszáma a 90–100 főt nem haladta meg átlagosan. 1996 októberében a baracscai börtönkörlet II. számú épületének a fűtési rendszere meghibásodott. Az intézet fogda- és elkülönítő zárkái ebben az épületben kerültek kialakításra, ezért szükségessé vált a magánelzárást töltők, a fegyelmi és biztonsági elkülönítettek ideiglenes áthelyezése a martonvásári alegységbe. Itt az alagsorban erre a célra 8 zárka állt rendelkezésre. Az áthelyezést követően az őrzési rendszer módosítására nem került sor.

A megszöktetett elítélt 5 év 6 hónapos börtönbüntetését töltötte csalás, orgazdaság, okirat-hamisítás és kábítószerrel visszaélés miatt, amiből feltételesen 1998 augusztusában, teljes büntetését kitöltve 1999 decemberében szabadulhatott volna. A korabeli okmányok szerint magatartásával a körleten probléma nem volt, tisztelettudóan viselkedett a felügyelettel, 7 alkalommal került sor jutalmazására. 1996 májusában 5 nap rövidtartamú eltávozás jutalomban részesült, melyről nem tért vissza. Több mint fél év elteltével, decemberben fogták el, majd visszaszállították az intézetbe. Ekkor elkülönítésére került sor, majd 1997. január

¹¹ Cigány Zoltán: A differenciálás szerepe, területei a külső vállalati foglalkoztatást végző félig nyitott Martonvásári Bv. Intézetben. Szakdolgozat. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 1994. 20. o.

7-én megkezdte magánelzárás-fenyítésének letöltését a martonvásári alegységben. Ez idő alatt feltehetően megfigyelte az elhelyezési körülményeket.

A fenyítés letöltése után visszakerült Baracskára, ahol február végén több forrásból jelezték, hogy K. elítélt kábítószerrel tart magánál. Motozása során a zsebében rágógumi papírjába csomagolva a felügyelet gyanús port talált, melyről az elítélt úgy nyilatkozott, hogy az speed nevű kábítószer. Az elítéltet fegyelmi elkülönítésbe helyezték, melynek végrehajtására február 23-án ismét átszállították a martonvásári alegységbe. Az esettel párhuzamosan látogatás után egy másik fogvatartottnál bankjegyeket találtak, az ő elkülönítése azonban nem történt meg. Az elítéltek jelzései alapján arra lehetett következtetni, hogy a két fogvatartott több variációt dolgozott ki a szökésükre. Ezek közül az egyik a martonvásári alegységbe történő egyidejű elhelyezésükhöz kötődött. Feltételezhető volt az is, hogy eleve megszervezett volt a gyanús por előtalálása. K. elítélt megfelelő információt szerezhetett személyes tapasztalatai révén a martonvásári körülményekről, és valószínűleg kiszámította a felügyelet várható intézkedéseit is a fegyelemsértése esetére. Az elkülönítése alatt február 24-én telefonhasználatra kapott engedélyt, így feltételezhetően értesíthette társait a helyzetéről.

A konkrét eseményt 1997. február 25-én, nagy valószínűséggel 00.35 órakor kezdték meg. A behatolók ekkor az alegység áramtalanított, sodrott drótkötéllal áthurkolt és lakattal lezárt, őrzés nélküli II. számú elektromos működtetésű kapuját erőszakosan felnyitották oly módon, hogy a drótkötelet erővágóval átvágva a középről két irányba nyíló gördülő szerkezetes kapuszárnyat kb. 50–60 cm-re szétfeszítették. A körlet főbejáratát megközelítették, miközben a felügyelők a bejárat melletti kezelőhelyiségben a szolgálati helyükön tartózkodtak. A behatolók a bejárat ajtó üveglablakán keresztül bekopogtattak, majd a bejárat felvezető külső lépcső két oldalán elrejtőzve várakoztak.

Mindkét felügyelő hallotta a kopogást, egyikük kiment az előtérbe, ahol az üvegezett ajtón kitekintve az ajtó előtt nem látott senkit. Korábban a szolgálatban lévő főelőadó (ez a beosztás a napjainkban hatályban lévő állománytáblában a körlet-főfelügyelőnek felel meg), aki előjárójuk volt, telefonon jelezte, hogy az épületbe fog érkezni. A felügyelő miután közelebb ment az ajtóhoz, az üveghez hajolva kinézett balra, mert úgy gondolta, arra ment ellenőrzési céllal a főelőadó. Ekkor meglátott egy álarcos, lapuló személyt, aki a kezében lévő fegyvert ráirányította. Ebben a pillanatban ismerte fel a helyzetet, a fegyveres támadás tényét. Ettől leblokkolt, halálfélelmében ösztönszerűen kinyitotta az ajtót, és kilépett rajta. Balra nézve még egy, jobbra szintén egy álarcos személyt látott, akiknek a kezében fegyver volt. Mindhárom támadó ekkor már a teraszra lépett, és egyikük a törzsőrmester arcába fújt gázspray-vel. Ő igyekezett a fejét elfordítva, a szemét összeszorítva visszalépní az ajtón, és a befelé nyíló ajtószárnyat becsukni a támadók előtt. A túlerőben lévők azt benyomták, miközben a felügyelő megpróbált segítségért kiabálva bemenekülni a felügyelői irodába. Annak bejárata előtt a támadók utolérték, ahol dulakodás kezdődött közöttük. Ketten letéperték, fejbe vágták a pisztoly markolatával, ütötték, majd rugdosták a hátát, és megbilincseltek a tőle elvett bilincsel. A harmadik támadó eközben az – egy felemelt székekkel

a társa segítségére siető – őrmesterre szegezte pisztolyát, és felszólította őt, hogy tegye le a székét, különben vége az életének. Ezután már ellenállást nem tanúsítva őt is megbilincseltek a saját bilincselésével. Ezt követően a támadók a fogdakulcsot és a 7. számú fogda helyének megmutatását követelték. Miután a felügyelők teljesítették a követelést, a támadók levezették őket a fogdarészre, egyikük a fogdablokk ajtaját és a 7. fogdát kinyitotta a megszerzett kulcsokkal. Az ajtó kinyitásakor K. elítélt formaruhába öltözve állt a zárkában, a támadók felszólítására kilépett onnan, majd a megbilincselte felügyelőket oda bekényszerítve az ajtót rájuk zárták. K. elítélt és a támadók az épületet, illetve az alegység területét akadálytalanul elhagyták, és a felügyelőktől elvett kulcsokat (a 7. fogda kulcsának kivételével) elvitték.

Röviddel ezután a bezárt felügyelők nagy fordulatszámmal felbőgő motorú, távozó gépkocsi zaját hallották. Közben megpróbálták egymás kezéről az övükön lévő kulcsokkal a bilincseket eltávolítani, azonban ez nem sikerült. Az őrszobán szolgálatot teljesítők is felfigyeltek a zajokra. A főelőadó telefonon próbálta meg felvenni a kapcsolatot a körleten szolgálatot teljesítővel. Miután ez nem sikerült, a helyszínre küldött egy felügyelőt, aki a körletajtót nyitva találta, az előtérben egy leszakadt szíjú gumibotot, a szolgálati helyiségben pedig felborult székeket talált. A felügyelők keresésére indult, akik hangos szólítgatásaira visszajeleztek a 7. számú fogdából. Mivel a támadók a fogda ajtóba szorult kulcsát hátrahagyva menekültek el, a felügyelő társait kiengedte, a bilincseiket levette, majd jelentette az eseményeket a főelőadónak. Ezután részleges riadó került elrendelésre, az objektum védelmét megerősítették, a szükséges jelentéseket megtették, azonban a szókevényt nem sikerült elfogniuk.

K. V. elítéltet 2000. december elején az Egyesült Államokban, Miami-ban fogta el az FBI, majd a következő év júliusának végén hozták vissza Magyarországra. Az eseményekre persze teljesen más szemszögből emlékezett. E szerint ő már aludt, amikor kinyitották a zárkát. Az ajtóban egy ór állt, mögötte pedig egy álarcos. Az ismeretlen mintha egy pisztolyt fogott volna a kezében, azzal intett neki, hogy menjen velük. Az öröket belökték a cellába, őt pedig elvitték. Ám mielőtt kimentek volna a fogdából, csuklyát húztak a fejére, így azt sem tudta, hogy milyen típusú autóra ültették, és azt sem, hogyan jutottak ki a börtön területéről. Talán 5–6 órányit autóztak, de közben senki sem szólt hozzá. Kiderült, elrablói Ausztriába vitték, ahol ismerős emberek várták: az üzlettársak képviselői, akik a korábbi üzleteléseik alkalmával K.-nak adott pénzt akarták visszakapni. Megegyezték, hogy amennyiben ő elmondja, hogy hogyan jutnak a pénzhez, és persze tartja a száját, cserébe kijuttatják az Egyesült Államokba. Az üzlet létrejött: Svédországon keresztül eljutott a tengerentúlra.

Visszatérve 1997 februárjának eseményeihez: a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság az események bekövetkezése után elrendelte az elítélt országos körözését, ellene a még le nem töltött szabadságvesztés-büntetés végrehajtása érdekében nemzetközi elfogatóparancsot adtak ki. A nyomozást 1997. május 14-én, mivel a gyanúsított ismeretlen helyen tartózkodott, felfüggesztették. Miután a fogolyszökés büntetnének büntethetősége 2000. május 17. napján elévült, ezért a nyomozást

felfüggesztő határozatot hatályon kívül helyezték, és a büntethetőség elvülése miatt a nyomozást megszüntették, így az elítéltet már nem lehetett felelősségre vonni ezen ügyvel kapcsolatban.

Az esemény kapcsán az intézet akkori vezetése számos intézkedést vezetett be a biztonság fokozására, az alapvető tárgyi feltételek vonatkozásában azonban nem történt változás, őrtornyok építésére, illetve duplasávós kerítés kialakítására nem került sor, így az objektum a továbbiakban is csak az alacsony biztonsági csoportba sorolt fogvatartottak elhelyezésére volt alkalmas.

Enyhébb végrehajtási szabályok

Az objektum adottságainak megfelelően, így alapvetően az enyhébb végrehajtási szabályok (röviden: EVSZ) hatálya alá tartozó elítéltek elhelyezése történt ezután Martonvásáron. Érdemes néhány szót ejteni ezen jogintézmény kialakulásáról és történetéről is.

Az enyhébb végrehajtási szabályok jogintézményét – az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Európai Büntetés-végrehajtási Szabályokról szóló, R (87) 3. számú ajánlásával összhangban – az 1979. évi 11. tvr. (Bv. tvr.) átfogó felülvizsgálatát eredményező 1993. évi XXXII. törvény vezette be a hazai büntetés-végrehajtási jogba. A magyar jogrendben az EVSZ elődjének bizonyos értelemben az előzőekben már részletezett szigorított javító-nevelő munka tekinthető, amely ún. félszabad intézményként az elítéltet nem fosztotta meg teljesen a személyi szabadságától, de azt jelentősen korlátozta. A szigorított javító-nevelő munka megszüntetését követően a jogalkotó a „félszabad rezsim” egyes elemeinek továbbélését az EVSZ bevezetése révén kívánta biztosítani.

A jogintézmény enyhítést és engedményt jelent a végrehajtás módjában a hatékonyság és a humanizmus jegyében. A progresszív büntetés-végrehajtás egyik fontos elemét képező EVSZ rendeltetése alapvetően a börtönártalmak csökkentése és a társadalomba való beilleszkedés elősegítése a kapcsolattartás könnyebbé tételével, valamint a büntetés- végrehajtási intézeten kívüli – felügyelet nélküli – munkavégzés lehetőségének megteremtésével. Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása emellett a büntetés célját is szolgálja, mert az elnyerhető jelentős kedvezmény lehetősége ösztönzőleg hat a büntetés elviselésére kényszerített személyre, s elősegíti az elítélt személyiségének pozitív irányú megváltozását. A szabálykövető magatartásra ösztönzés egyúttal a büntetés-végrehajtás rendjének fenntartását is megkönnyíti.

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása 1993. április hó 15. napján nyílt meg a honi elítéltek számára. Az 1993. évi XXXII. törvény igen széles mérlegelési jogkört biztosított a bv. bírónak, a jogalkotó a tartós enyhítés feltételeként csupán azt követelte meg, hogy az elítélt fogház fokozatban legalább három, börtön fokozatban pedig legalább hat hónapot töltsön le. Az EVSZ alkalmazását az elítélt vagy a védője indítványozhatta, illetőleg arra a bv. intézet is tehetett előterjesztést.

Az EVSZ megjelenésétől kezdve ugyanazokat a lényegi elemeket foglalja magában: eltávozási kedvezményt, a személyes szükségletekre fordítható összeg intézeten kívüli elköltésének és a látogató intézeten kívüli fogadásának a lehetőségét, valamint azt az engedményt, hogy ha az elítélt a bv. intézeten kívül végez munkát, a felügyeletét mellőzni lehet. Ezen kívül az intézmény az átlagosnál kényelmesebb, komfortosabb elhelyezést, lazább napirendet, illetőleg az intézet meghatározott területén szabadabb mozgási lehetőséget is biztosít.

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása a bevezetés évétől kezdve dinamikus terjedt, növekedett, 1993-ban már 200 főt érintett, 1999 februárjáig pedig az EVSZ hatálya alatt álló elítéltek száma elérte a 843 főt, ami az akkori jogerős elítéltek létszámának mintegy 8%-át jelentette. A büntetés-végrehajtással foglalkozó szakembereknek az új jogintézménnyel kapcsolatos tapasztalatai alapvetően kedvezőek voltak.

Az EVSZ kezdeti alkalmazásának legnagyobb problémája a hiányos jogi szabályozásban gyökerezett, amely a jogalkalmazási gyakorlatban bizonytalanságot eredményezett. Az is komoly gondot jelentett, hogy a Bv. tvr. a végrehajtási szabályok enyhítését olyan elítélteknél is lehetővé tette, akik esetében ez – főként a büntetés és a büntetés-végrehajtás céljára tekintettel – egyáltalán nem volt indokolt.

A jogi szabályozás és az annak alapján kialakult gyakorlat hibáira a 90-es évek második felében a büntetés-végrehajtással foglalkozó szakemberek közül többen igyekeztek a figyelmet felhívni, az ésszerű módosítás megvalósításához azonban sajnálatos módon két olyan, komoly sajtóvisszhangot kapott, közfelháborodást keltő esemény megtörténetére volt szükség, amelyek ráirányították a figyelmet az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának területén kialakult helyzet tarthatatlanságára. Az egyik esetben egy külső munkahelyen dolgozó, a szervezett alvilághoz tartozó elítéltet öltek meg a munkahelyén, a másik esetben egy eltávozáson lévő fogvatartott követett el emberölést.

A két kirívó eset egyértelműen rámutatott arra a tényre, hogy gyakran értelmetlen személyek kerültek enyhébb végrehajtási szabályok hatálya alá. A büntetés-végrehajtási szervezet felügyeletét ellátó Igazságügyi Minisztérium a helytelen jogalkalmazás azonnali megszüntetése érdekében az EVSZ-szel kapcsolatos gyakorlat szigorítására adott utasítást, különös tekintettel a javaslattevő, az előterjesztő, illetőleg az engedélyező intézeti vezetők és beosztottak felelősségére.

Ezen intézkedések az EVSZ túlzott mértékű visszaszorulásának irányába hatottak. 1998-ban még 2 050, az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával kapcsolatos előterjesztés érkezett a bv. bírákhoz, ez a szám 1999-ben 1 647-re, 2000-ben pedig már 142-re csökkent.

2003-ban lépéseket tettek a progresszív büntetés-végrehajtás intézményeinek az erősítésére, s ezen belül az elsorvadni látszó EVSZ felélesztésére is. Megszületett a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/1/2003. (IK. Bv. Mell. 1.) OP intézkedése, amely az enyhébb végrehajtási szabályok alá tartozó elítéltek ügyeinek intézésére vonatkozó egységes eljárásról rendelkezett. E szabályozással azt kívánták elérni, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek olyan gyakorlatot ala-

kíthassanak ki, amely alapján a jogintézmény alkalmazása során minimális esélye legyen bármilyen nem kívánatos esemény kialakulásának, illetve a bv. bírói döntést előkészítő munka minél alaposabb legyen. Az intézkedés több területen is az enyhítés irányába mutatott. Így például deklarálta, hogy törekedni kell az elítéltek intézeten kívüli foglalkoztatására, valamint megengedte, hogy a tanulmányokat folytató, EVSZ hatálya alá tartozó elítélt az intézeten kívül egyedül is részt vehessen az oktatásban és a szükséges vizsgáit letehesse.¹²

Az EVSZ hatálya alá tartozó elítéltek létszáma alapvetően határozta meg a martonvásári objektum sorsát. 1998-ban 264 előterjesztés készült az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása ügyében. Ebből a bv. bíró 124 esetben engedélyezte az EVSZ-t. Abban az évben heti eltávozások keretében 2 383 esetben hagyták el az intézetet az elítéltek. A fentiekben már említett rendkívüli események miatt 2000-ben már csak 15 előterjesztés készült, ebből 14 esetben engedélyezte a bv. bíró az EVSZ alkalmazását. Az elítéltek 396 esetben hagyták el az intézetet. Mivel az enyhébb végrehajtási szabályok hatálya alá tartozó elítéltek létszáma drasztikusan visszaesett, azért az intézet akkori vezetése előterjesztést tett az országos parancsnoknak az objektum működésének szüneteltetésére. Ez alapján 2000. augusztus 15-étől a martonvásári objektumban a fogvatartottak elhelyezése ideiglenesen szünetelt.

III. Az objektum felújítása

A büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III. 9.) kormányhatározatban rögzítésre került, hogy a kormány egyetért új büntetés-végrehajtási férőhelyek – nem PPP¹³ konstrukcióban történő – létesítésével. A kormány ezért felkérte az érintett minisztereket, hogy a férőhelybővítés megvalósításának időbeli ütemezését és a költségek kimutatását végezzék el. Ezek megtervezésénél figyelembe kellett venni

- a) az elítéltek munkáltatását,
- b) azokat a nemzetközi tapasztalatokat, melyek az építményeknek a jelenleginél egyszerűbb építészeti vagy egyéb infrastrukturális megvalósítását is lehetővé teszik,
- c) azokat a nemzetközi tapasztalatokat, melyek alapján a biztonsági szempontból kevésbé veszélyes fogvatartottakat (pl. szabálysértési elzárást büntetést töltők) az állam alkalmazásában állók, de nem hivatásos állományúak őrzik.

A határozatban előírtak alapján az érintett minisztériumok által kidolgozásra került a büntetés-végrehajtás férőhely-bővítési programja.

A férőhely-bővítési program részeként – többek között – a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet martonvásári objektumának felújításáról született döntés. A megfelelő elhelyezés érdekében szükséges volt a körletépület és a beléptető épü-

¹² Szűcs András: Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásáról. *Ügyészek Lapja*, 2009/6. sz. 21. o.

¹³ PPP: Public-private partnership, a közfeladatoknak a közzféra és a magántőke együttműködésében történő ellátását jelenti.

let teljes körű felújítása, két barakképület elbontása, valamint a tárgyi feltételek biztosítása.

Intézetünk első lépésben részt vett a martonvásári objektum felújításának előkészítő munkájában. 2013. július 17-én történt meg a „Férőhelybővítés” tárgyú beruházási koncepció előkészítése vonatkozásában a beruházás első intézeti egyeztetése. Az egyeztetés során az első elképzeléseket emlékeztető formájában rögzítettük, mind az intézet, mind az országos parancsnokság részéről. Megállapításra került, hogy – tekintettel az épületben több helyen tapasztalható erős beázásokra – a lapos tető mielőbbi szigetelése szükséges az állagmegóvás, illetve annak érdekében, hogy a fűdém szerkezet a férőhelybővítés megkezdése előtt kiszáradjon.

2013. szeptember 9-én a BVOP Műszaki és Ellátási Főosztályának megküldtük az objektum beindításához, működéséhez szükséges igényeket a konyha-, a zárka- és az egyéni felszereléseket illetően, valamint a gépjárművek vonatkozásában.

Az intézetünk részére megküldött, 2013. szeptember 5-én készített 1. számú koncepciók szerint a lakóhelyiségekben nem lett volna vizesblokk, tekintettel arra, hogy az első elképzelések szerint az objektumban elsősorban elzárásokok kerültek volna elhelyezésre. 2013. szeptember 19-én az intézet jelezte az országos parancsnokságnak, hogy a lakóhelyiségek folyóvízzel történő ellátása, valamint a fürdőhelyiségek szintenként történő kialakítása szükséges, annak érdekében, hogy később ne csak elzárások befogadására legyen alkalmas az épület.

2013. október 8-án a körletépület tetőfelújításához a BVOP által kiválasztott és szerződött kivitelező részére helyszíni bejárást biztosítottunk, a „Tetőfelújítás” tárgyú beruházás munkaterületének átadása 2013. október 21-én történt meg. A tetőfelújítás 2013. november 14-én készült el és lett átvéve a megrendelő által.

Tekintettel arra, hogy a tetőfelújítást megelőző időszakban a sérült vízszigetelés miatt a fűdém szerkezet jelentősen károsodott, átnedvesedett, műszaki szempontból szükségessé vált a zárófűdém alatti szinten (2. emelet) a mennyezeti vakolat leverése. Intézetünk a munkát fogvatartotti munkáltatással, 700 óra fogvatartotti munkaidő-felhasználással hajtotta végre.

Az országos parancsnokság lefolytatta a 126 fős férőhelybővítés tervezési munkáinak közbeszerzési eljárását, amely alapján a nyertes ajánlattevővel, a Koller és Társa Tervező Kft.-vel szerződéskötésre került sor a tervezési munkák végrehajtására.

A tervezők által készített alaprajzokat 2014. március 5-én kapta meg intézetünk előzetes áttekintésre. Ezekben a tervekben már szerepelt a lakóhelyiségekben vizesblokk, azonban intézetünk biztonsági, büntetés-végrehajtási és gazdasági osztálya mind a körletépület, mind a beléptető épület terveivel kapcsolatosan több észrevételt is tett.

Ezt követően még több – építészeti, épületgépészeti, biztonságtechnikai, informatikai – egyeztetés történt a tervek végleges elkészítéséig. 2014. április 25-én került sor kooperációs értekezlet keretében az objektum munkaközi kiviteli terveinek egyeztetésére.

Intézetünk a BVOP Műszaki és Ellátási Főosztályától feladatul kapta, hogy a felújítást megelőzően a bontási tervek alapján a körletépület és a beléptető épület

szükséges bontási munkálatait végezze el. A bontási munkálatokat két ütemben kezdtük meg. Július hónapban kibontásra kerültek a gépészmunkások berendezései, majd az országos parancsnokságtól kapott utasításnak megfelelően augusztus hónapban kezdtük meg az épületek ütemezett bontását. Először a körletépület belső átalakításához szükséges bontási munkálatokat végeztük el, majd ezt követően a beléptető épület, az egészségügyi és a befogadó részleg, illetve az étkezde épületeinek szerkezeti szintig történő lebontására, a kerítések elbontására került sor.

A bontási munkákat naponta 18–20 fő fogvatartott végezte. Összesen több mint 10 000 fogvatartotti munkaóra került felhasználásra.

A tervek végső egyeztetését, jóváhagyását, engedélyeztetését követően az országos parancsnokság újabb közbeszerzési eljárást folytatott le, ezúttal a kivitelezési munkák végrehajtására. A közbeszerzési eljárás nyertese a ZÁÉV Építőipari Zrt. lett, 2014. szeptember 19-én került sor a szerződés aláírására, ezt követően megtörtént a munkaterület átadása. A kivitelezés időszakában minden héten egy alkalommal kooperációs értekezletet tartottak, amelyen intézetünk is részt vett.

A kivitelezés végeredményeként a körletépületben 18 db lakóhelyiség (zárka) került kialakításra 126 fő elhelyezésére, szintenként van nevelői iroda, valamint az I. emeleten lett elhelyezve az egészségügyi helyiség. Az alagsorban vannak az ellátás helyiségei: a melegítő konyha, az étkező, a kiétköző bolt, raktárak és a közösségi helyiség. A kapuügyelet épületében nyert elhelyezést többek között az ügyeleti helyiség, a fegyverszoba, a szerverszoba, ott található az öltöző helyiségek, a motozók, valamint a látogató helyiségek.

Nagy gondot fordítottunk a *biztonságtechnikai rendszer* kialakítására, a beruházás tervezése során igyekeztünk kihasználni a korszerű biztonságtechnikai rendszerek előnyeit. A rendszer tervezésekor négy szempontrendszer alapján fogalmazódtak meg a biztonságtechnikával kapcsolatos elvárások:

1. A fogvatartottak őrzésével megbízott személyi állomány munkájának segítése;
2. A szökési és behatolási kísérlet jelzése;
3. Az állomány személyi biztonságának növelése, tevékenységének ellenőrzése és dokumentálása;
4. Meghatározott körben élet- és vagyonvédelem biztosítása.

A rendszert úgy képzeltük el, hogy az a már üzemelő két objektum rendszeréhez szorosan csatlakozzon, integrálódjon. A rendszer működésével kapcsolatos elvárásainkhoz a kivitelező teljesítette az összes feltételt.

Az objektum külső körkörös védelme mozgásérzékelésen, áthatolásjelzésen és távoli videokamerás megfigyelésen alapul. A komplex kültéri védelem integrált aktív mikrohullámú áthatolásjelzők, -érzékelők és zártláncú videomegfigyelő rendszer (CCTV) alkalmazásával valósul meg. Elvárásunk volt, hogy a mozgásérzékelésnek és a videomegfigyelésnek a védett sávban teljes körűnek és holttermentesnek kell lennie. Egy-egy érzékelési szakasz hossza úgy lett meghatározva, hogy a jelzőszektor megfigyelését biztosító kamera egyértelmű „alakfelismerést” tegyen lehetővé. A kültéri védelem megfigyelő monitorai a technikai rendszerkezelő helyiségben (TRK), a digitális rögzítők a biztonságtechnikai szerver szobában kerültek elhelyezésre.

Az objektumba, továbbá a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló körletre történő be- és kilépés, valamint az áthaladás a személyi állomány, illetve a külsős látogatók szabályozott és ellenőrzött mozgása kétirányú, kártyaolvasásos ajtóvezérlő beléptető rendszeren keresztül valósult meg. Az adott kártyaolvasókhöz rendelt ajtók nyitása jogosultság alapján személyhez (kártyához) kapcsolt, és időpont szerint regisztrált. Az objektumba, a körletrésre történő bejutás, valamint a kártyával nem rendelkezők ellenőrzött mozgásának biztosítása érdekében a külső bejárati ajtóknál, kívülre kültéri OV rendszer (oda-visszabeszélő rendszer) került felszerelésre. A nyitáskérés jogosságának megállapítását követően a nyitás a TRK helyiségből és a körletépület felügyelői pultjáról távvezérléssel történik. Az objektumban a személy- és csomagvizsgálat bonyolításához kézi és telepített fémkeresők, valamint röntgenberendezés állnak rendelkezésre.

A fogvatartottak elhelyezésére szolgáló körleten beltéri videokamerás megfigyelés történik. Megfigyelő monitor lett elhelyezve a felügyelő szolgálati helyén, valamint a TRK- ügyeleten. A felügyelői szolgálati helyen elhelyezett monitoron csak a körleten belül elhelyezett kamerák képei jelennek meg. Az őri blokkban ezzel szemben minden kamerakép látható. A kameraképek rögzítése a biztonságtechnikai szerver szobában elhelyezett digitális videorögzítőkön történik. A körletrészen tartózkodó személyi állomány védelme vezeték nélküli személyi riasztó (SZIR) rendszerrel, a riasztást leadó személy és a riasztás leadási körzetének azonosításával történik.

Az objektum általunk meghatározott részein mobiltelefon-működésérzékelés és működési helymeghatározás valósul meg. Az érzékelés és a helymeghatározás már az eszköz bekapcsolásakor megtörténik. A jelzéseket a felügyelet a grafikai rendszeren nyomon követheti.

A körleten a biztonsági előírások szerint a fogvatartotti lakóhelyiségekbe történő betekintés (éjszakai ellenőrzés) a biztonsági rendszerben történő regisztrációval valósul meg.

A fogvatartotti lakóhelyiségekből a zárkakijelző gomb megnyomásával lehet kijelezni. A jelzés megjelenik egyrészt a zárkaajtó felett, az erre a célra telepített lámpán, másrészt a felügyelő szolgálati helyén elhelyezett tablón.

Az építészeti, illetve a biztonságtechnikai rendszer kialakításán túl igen jelentős feladat volt a *személyi állomány biztosítása* is, mivel az új objektum üzembe helyezése nem képzelhető el úgy, hogy kizárólag új kollégák teljesítenek ott szolgálatot.

A martonvásári férőhely-bővítéssel kapcsolatban a személyi szakterületre háruló feladatok két részre voltak bonthatóak:

1. az állománytáblázat módosítására vonatkozó javaslat előkészítése;
2. az állománytáblázat szerinti létszám biztosítása az ott meghatározott képesítési követelményeknek megfelelően.

Az objektum megnyitásával kapcsolatban módosításra került az intézet állománytáblázata – 36 új beosztás biztosításával. A martonvásári objektumban biztonsági és fogvatartási osztályt hoztuk létre, a további 26 fő státusza pedig az intézet eredeti állománytáblájába lett beépítve.

Az állománytábla kialakítását megelőzően, már 2014 elején megkezdődött a valószínűsíthető nagyobb felügyelői utánpótlási igény miatt a toborzás, amelynek keretében új lehetőségeket is felkutattunk. Figyelemmel arra, hogy a martonvásári objektum Pest és Fejér megye határán fekszik, ezért a toborzással eddig nem érintett településeket is bevontunk: ennek keretében álláshirdetéseinket eljuttattuk ezen önkormányzatokhoz, s azok honlapjukon elérhetővé tették a lakosság számára, illetve egyéb, helyben szokásos módon tették nyilvánossá. Emellett helyi lapokat kerestünk meg hirdetéseinkkel. A toborzás ilyen irányú kiterjesztésére azért volt szükség, mert a személyügyi szakterület által kezelt önéletrajzok már nem biztosítottak elég háttérrel az utánpótláshoz.

A toborzás következtében a martonvásári és a baracskai objektumok felügyelői utánpótlása érdekében több mint 130 ember személyes tájékoztatására és meghallgatására került sor, és 67 felügyelőjelölt esetében felvételi eljárást indítottunk meg.

Összegzés

A felújított objektum műszaki átadás-átvétele 2015. február 26-án történt meg. Kiemelt jelentőségű, hogy az objektum felszerelése a belső ellátás keretében – a fogvatartottakat foglalkoztató gazdasági társaságok bevonásával, a fogvatartottak által előállított termékekkel – valósult meg.

Komoly eredmény, hogy a 330 millió Ft értékű beruházás részben az intézet saját kivitelezésében készült el, jelentős, több mint 10 000 fogvatartotti munkaóra felhasználásával. A fogvatartottak munkáltatása különösen fontos a büntetés-végrehajtás számára. A foglalkoztatás hozzájárul az állami kiadások csökkentéséhez, a felújításokra, beruházásokra szánt források hatékonyabb felhasználásához.

Nem elhanyagolható szempont, hogy a munka a fogvatartottak számára is hasznos: gyakorolhatják szakmájukat, munkatapasztalatokat szereznek, és keresményükkel támogathatják családjukat, megvásárolhatják belőle a napi élethez szükséges tisztasági szereket; a pénzt telefonálásra, a családi kapcsolataik életben tartására fordíthatják.

A martonvásári objektum 18 lakóhelyiségben 126 fogvatartott elhelyezését tudja biztosítani. Alacsony biztonsági kockázatba sorolt, külső munkahelyen dolgozó elítélteket helyezünk el itt. Célunk az objektumban elhelyezettek 100%-os foglalkoztatása.

További terveink között szerepel a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló körletépület külső hőszigetelésének, illetve a homlokzat felújítási munkálatainak elvégzése is, amely jelentős mértékben javítaná az objektum külső képét.

2015. március 23-án Tasnádi László, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára, valamint Csóti András bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka adta át a felújított objektumot. Az ünnepélyes átadáson Tasnádi László hangsúlyozta, hogy a kormány 2010-től egészen más módon áll hozzá a büntetés-végrehajtás rendszeréhez, mint elődei, ennek köszönhető az év elején hatályba lépett büntetés-végrehajtási törvény megalkotása is. A fogvatartottakat – lehetőség szerint – kötelezte fogvatartásuk költségeinek részbeni megtermelésére, a férőhelyproblémát pedig új objektumok építésével és a régiek újranyitásával igyekszik kezelni. Az államtitkár szerint utóbbira jó példa a martonvásári intézmény, ahol ráadásul az elítéltek száz százaléka fog dolgozni külső helyszíneken. Tasnádi László kiemelte, hogy a kormány a hazai börtönök jelenlegi 140 százalékos kihasználtságát 2019-ig 100 százalékosra szeretné csökkenteni.

A martonvásári objektum alapvetően magán viseli a büntetés-végrehajtás intézményrendszerének több évtizedes fejlődését és az ebből adódó törvényi és szervezeti változásokat. Az objektum története azt is példázza, hogy a különböző büntetés-végrehajtási elképzelések, felfogások és feladatok folyamatosan fejlődnek, és persze napjainkra óriásit változtak és korszerűsödtek a körülmények is.

Felhasznált irodalom

- Cigány Zoltán: A differenciálás szerepe, területei a külső vállalati foglalkoztatást végző félig nyitott Martonvásári Bv. Intézetben. Szakdolgozat. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 1994.
- Kiss Gábor: Javaslat a nyitott intézet létrehozására. Szakdolgozat. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 1992.
- Lencsés Ferenc: Martonvásár története. Székesfehérvár, 1965. (István Király Múzeum közleményei)
- Mészáros Lajos – Kuchta Attila – Szeidl Tamás: A Baracska Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és az Annamajori Kft. története. Baracska, 2003.
- Módos Tamás: Tanulmány a büntetés-végrehajtás középtávú tudományos terve VI/2. témájához: a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásának szervezeti rendszere. Kézirat. Budapest, IM BVOP, 1988.
- Rissai Nándor: A szigorított javító-nevelő munka jogintézményének elhalása. Börtönügyi Szemle 1991/4. sz. 9–19. o.
- Szűcs András: Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásáról. Ügyészek Lapja, 2009/6. sz. 17–32. o.